

12 MART

12 Mart muhtırasının verililişinde iki ayrı koldan gelen ve çelişen etkenler rol oynamıştır ve bu muhtıranın verililişinin iki yanlı ve çelişkili anlamı vardır.

12 Mart'ın bir hayli öncesinden beri burjuvazinin ve iktidarlarının demokratik özgürlükleri kısıtlama, işçi sınıfının politik ve ekonomik mücadelesini ve örgütsel hareketini bastırma, tümüyle toplumun demokratikleştirilmesi sürecini durdurma eğilimi ve girişimleri güçlenmişti. Bu eğilim ve girişimler daha 1961 Anayasası'nın kabul edilmesinden sonra, işçi sınıfı hareketinin hızlanması ve politik partisinin oluşmasıyla İnönü koalisyonları döneminde baş göstermişti, ama 1971 öncesinde bu anti-demokratik gidiş artık basında Yahya Han formülünün uygulanması ihtimalinden açıkça sözedildiği düzeye gelmişti. Türkiye İşçi Partisi çeşitli bildirilerinde, yetkililerinin demeçlerinde, raporlarında parlamentolu veya parlamentosuz, üniformalı veya üniformasız bir faşist yönetimin oluşturulmak istendiğini vurgulamış, durumu kamuoyuna duyurmuş, 1971 Ocak ayında "Faşizme Hayır!" kampanyası açmıştı.

Öbür yandan asker-sivil kesimin bir bölümünde bir küçük burjuva radikalizmi gelişti. 27 Mayıs hareketine benzer, ama daha "devrimci", daha kararlı bir askerî müdahale ile ülkenin politik, ekonomik ve sosyal sorunlarına çözüm getirileceğine inanılıyor ve devrimci cuntanın gerçekleştirilmesi yolları aranıyordu. Burada bir parantez açarak şunu da belirteyim ki, öteden beri, özellikle 1950'den sonra, kapitalizmi koruma ve geliştirmede anlaşmakla beraber, devlet mekanizmasına sahip çıkma konusunda, devleti yürütme yetkisini kendisinde gören ve bundan yararlanmak isteyen sivil-asker kadrolar ile, bunların vesayetinden kurtulmak, kadroları doğrudan kendi emrine alıp devleti doğrudan kendi başına yürütmek isteyen burjuvazi arasında bir çekişme ve çelişki süregelmiştir. 1971 öncesi, sivil- asker radikal kesim bu çelişkiyi sürdürüyor, iktidarı ele geçirerek bu defa bir takım reformlar, kendi deyimleriyle "devrim"lerle "düzen değişikliği" hayalleri kuruyordu. Ordu kademelerinde bu radikal hareket geliyor, gittikçe sesini duyuruyordu. 12 Mart muhtırası bu radikal kanadın harekete geçmesi sonucu verildi. Ne var ki, 9-15 Mart arası, "sol" hatta başlayan hareket 12 Mart muhtırası makasından geçirilip hat değiştirilerek sağda raya oturtuldu. 15 Mart ve sonrasında ordu kadrolarında yapılan temizlemelerle ve Nisan sonlarında başlatılan Balyoz Harekâtı ile 12 Mart hareketi yukarki paragrafta belirtilen gelişmeyle aynı çizgiye geldi oturdu. Radikal hareketin ardında bıraktığı etkiler, batan güneşin ardında bıraktığı geçici ışımaya gibi, "beyin takımı"nın içine alan "reformcu" Birinci Erim Hükümeti'nin kurulmasıyla bir zaman daha sürdürse de, bunun boş bir görüntüden ibaret olduğu çabuk ortaya çıktı ve bu görünüm dahi silinip atıldı.

Bu gelişmelerin altında yatan temel ekonomik-sosyal neden Türkiye'nin dışa bağımlı geri bir kapitalist sistemde oluşu idi. Kapitalizm, hele ilk sermaye birikimi

aşamasında bulunan, geri ve emperyalizme bağımlı ülkelerde, büyük eşitsizlikler ve adaletsizlikler yaratmadan gelişemiyordu. Kitleler ise 20. yüzyılın ikinci yarısında artık uyanmıştı. Dünyanın hiçbir yerinde ve Türkiye’de kitleler artık Avrupa kapitalizminin geçen yüzyıllardaki gelişme aşamalarında olduğu gibi kıyasıya ve sınırsız sömürüye boyun eğmiyor, dünya nimetlerinden payını istiyor, bu istekleri doğrultusunda eylemlere girişiyorlardı. 1971 öncesinde işçi hareketleri hızlandı ve güçlendiği gibi köylü kitlesinde, öğrenci gençlik, öğretmen ve memur kesimlerinde toplumsal hareketlilik, direnişler, mücadeleler oluştu ve yaygınlaştı. Hatta, şoför ve bakkal gibi küçük burjuvazinin emekçi kesimlerinde de baş göstermeye başladı. 15-16 Haziran işçi eylemleri işçi sınıfının haklarını korumadaki kararlılığını, sınıf bilincini ve gücünü ortaya koydu. Yasal politik partisi TİP ise kendi içinde ve dışındaki gruplara karşı verdiği mücadeleden işçi sınıfı partisi olma niteliğini daha da güçlendirerek çıktı.

Emperyalist-kapitalist dünyaya bağımlı, geri Türkiye kapitalizminin egemen sınıfı burjuvazi kendisine karşı gelişen bu direniş ve mücadeleleri bastırarak varlığını sürdürürebilmek için esasen kısıtlı olan demokratik özgürlükleri daha da sınırlamak, elinden gelirse yok etmek yoluna gitti.

1971 öncesinde burjuvazi özellikle sıkışık bir durumda, karşılaştığı sorunları çözememek bunalımındaydı. 1960-71 arası hızlıca bir gelişmeden sonra sanayileşme, diğer dışa bağımlı geri ülkelerde de görüldüğü gibi, bir dar boğaza gelip saplandı. Yatırımlar için finansman kaynakları yetersizliği, döviz kıtlığı ve mamullerinin satışı için pazar darlığı ile karşı karşıya kaldı. Bunların, sistemin olanakları çerçevesinde çözümü için baskıcı bir yönetime ihtiyaç duydu. Sonuç 12 Mart dönemi uygulamaları oldu.

Şüphesiz bu gidişte dış güçlerin etkisi de olmuştur ve diğer ülkelerdeki uygulamalarıyla Türkiye’deki uygulamaları arasında bir paralellik vardır. Emperyalizm nüfuz ve baskısı altında olan tüm ülkelerde demokratik, ilerici hareketlere, işçi emekçi kitlelerin siyasal ve toplumsal mücadelesine ve özellikle işçi sınıfının partisine karşıdır. Bir, bu ülkelerde kapitalizmin varlığını sürdürebilmesi için, bu ülkelerin emperyalist-kapitalist ilişkiler ağı dışına çıkıp gerçek bağımsızlığa yönelmesiyle dünya kapitalizminin pazarlarının ve sermaye yatırım alanlarının daha da daralması için karşıdır. İki, demokrasi mücadelesi anti-emperyalist mücadele ile bağlantılı olduğu, bir arada yürüdüğü için karşıdır. 12 Mart döneminin niteliğine gelince, faşizmin de çeşitlemeleri, dereceleri olduğunu belirtmek gerekir. Somutta faşizm, sınıfsal güç ilişkilerine, dengelenmelerine göre biçimlenir. 12 Mart dönemi, örneğin, Hitler faşizmi ölçüsünde bir faşizm olmamıştır, ama faşist niteliği ağır basan bir yönetim olmuştur. İşçi sınıfının partisi kapatılmış, ekonomik-sendikal mücadelesi baskı altına alınmış, engellenmiş, sınırlandırılmıştır. Tüm ilerici güçler, demokratik özgürlükler üzerine ağır baskı konmuştur.

Balyoz Harekâtı tüm şiddetiyle uygulanmış, hak ve hukuk bir yana itilerek geniş çapta işkencelere ve imha operasyonlarına girişilmiştir. Anayasa üç kez anti-demokratik yönde değiştirilmiş, hukuksal yapı çok geriletilmiştir.

12 Mart muhtırasının sözünü ettiği ve “beyin takımı” ile donatılmış birinci Erim hükümetinin yapmayı üslendiği “reform”lar sanayi burjuvazisinin istekleriyle ge-

nel olarak çakışıyordu. Buyk burjuvazinin sanayici kesimi bir yandan işçi sınıfı hareketini ve taleplerini bastırarak daha buyk oranda artık değer elde etmeye yönelirken, bir yandan da toprak-tarım reformuyla tarımsal üretim kapitalistleştirilip veriminin artırılmasını, bunların sonucu olarak da tarımdan sanayie aktarılan fonların büyümesini istiyordu. Aynı zamanda, ticaret ve serbest meslekler kesiminin etkin vergilendirilmesini, dış ticarete, vurguncu krlarının önlenmesini ve bu yoldan da sanayie fon sağlanması öngörüyordu. Ayrıca, eğitim reformu ile teknik ve meslek öğretime önem verdirerek kendisine gerekli teknik ve yönetici kadroların yetiştirilmesini arzuluyordu. Bu “reform”lardan hiçbirisi gerçekleşmedi. Sanayi burjuvazisi güçlenmişti ama, burjuvazinin diğer kesimlerini hegemonyası altına alıp yeni bir politik ittifaklar biçimi oluşturacak kadar güçlü değildi. Parlamento-da yeterince temsil edilmiyordu; AP ve diğer sağ partiler içinde burjuvazinin diğer kesimleri ağır basıyordu. AP seçimlere dönük oy hesaplarıyla ve yeterince güçlü olmayan sanayici kesime dayanıp burjuvazinin diğer kesimleri tarafından harcanıp atılmamak kaygısıyla sanayicilerin ve kk burjuva radikallerinin reform isteklerini desteklemedi, bu yöndeki girişimlere ısrarla karşı çıkıp yasallaşmasını nledi. AP 12 Mart döneminde 1971 öncesi çizgisinden daha da geriye kaydı.

Bununla birlikte 12 Mart dönemi burjuvaziye yaramıştır. şöyle ki işçi sınıfı hareketi baskı altına alınarak talepleri dizginlenmiş, gerçek ücretler dşrlmştir. Enflasyon yüksek düzeyde sürdürülerek diğer dar gelirli emekçi kitlelerin de gerçek gelirleri azaltılmıştır. Sanayi mamulleri fiyatlarını tarımsal ürünlerin fiyatlarından daha da fazla artırarak tarımdan sanayie fon aktarılmıştır, yani, enflasyonun bir çeşit gizli vergi oluşu, doğrudan vergilendirilmesine gidilemeyen tarım kesimi için uygulanmıştır. Merkez Bankası kredileri artırılmış ve özel kesime bol bol akıtılmıştır, özellikle birinci yıldan sonra. Yalçın Kk’n *Planlama, Kalkınma ve Türkiye* adlı kitabında bu hususlar istatistiklere dayanılarak kanıtlanmıştır. Demokratik hak ve özgürlükler ve kitle hareketleri bastırılarak bu işler becerilmiş, burjuvaziye daha rahat nefes aldırılmıştı. Ama yine de finansman ve pazar sorunlarına yeterli, kalıcı zmler getirilmemiştir. Bugün de Türkiye kapitalizmi ve sermaye sınıfı aynı darlık içindedir ve dışa bağımlı geri kapitalizmin giderilmez yapısal bunalımı sürmektedir. Baskı ve şiddet uygulamaları ve temposunun gittikçe hızlandırılması, Anayasayı yeniden değiştirme istekleri, sıkıyönetim ve askeri müdahale yöntemleri bundandır. 12 Mart döneminin bütün baskı ve şiddet uygulamalarına, yasalarda anti-demokratik değişikliklere rağmen kitleler bu dönemden daha sol’a kaymış, daha bilinçlenmiş ve daha mücadeleci olarak kmıştır. Toplumdaki sol’a dönük demokratik gelişme önlenememiştir. 1973 ve 1975 seçim sonuçları bunun bir göstergesidir. Tüm baskılara rağmen kitlelerin sol’a kayışı, bilinçlenmesi sürmekte, anti-emperyalist, anti-faşist mücadele gelişmekte, işçi sınıfının politik ve ekonomik hareketi ilerlemektedir.

12 Mart öncesinde duruma en doğru teşhisi koyan, faşizmin gelişini haber veren ve 12 Mart hareketinin gerçek niteliğine parmak basan TP olmuştur. Diğer sol devrimci grup ve kişilerin ne tavır takındıkları ise bu gazetenin diğer sütunlarında görülecektir.

ark Başak, Sayı 3, 16 Mart 1976